

باسمه تعالی

فناوری روایت: روایت به مثابه فناوری نرم

دکتر سعید غفاری

عضو هیئت علمی گروه فرهنگ و تمدن دانشگاه امام صادق (ع)

چکیده

در جهان معاصر، روایت‌ها به عنوان ابزارهای مؤثر در انتقال معانی و شکل‌دهی به هویت‌های فردی، اجتماعی و فرهنگی مطرح می‌شوند. با گسترش رسانه‌های دیجیتال و گوناگونی روش‌های ارتباطی، توانایی درک و استفاده از روایت‌ها به‌ویژه در دو حوزه «سواد روایت» و «مهندسی روایت»، به عنوان دو مهارت کلیدی، به مسئله‌ای حیاتی تبدیل شده است. این مقاله به بررسی فناوری روایت به عنوان یک فناوری نرم پرداخته و آن را در دو بخش سواد روایت و مهندسی روایت تحلیل می‌کند. همچنین به نقش روایت‌ها در آینده‌پژوهی و کاربرد آن‌ها در طراحی آینده‌های ممکن اشاره خواهد شد.

۱. مقدمه

روایت‌ها از دیرباز به عنوان ابزاری برای انتقال دانش، تجربه و فرهنگ در جوامع انسانی شناخته شده‌اند. در دوران معاصر، این ابزار نه تنها به عنوان راهی برای اشتراک‌گذاری داستان‌ها و تجربیات، بلکه به عنوان عاملی تأثیرگذار بر ذهنیت‌ها و رفتارهای فردی و اجتماعی نیز شناخته می‌شود. در این راستا، فناوری روایت به عنوان یک فناوری نرم، به ابزاری قدرتمند در دنیای امروز تبدیل شده است. این فناوری در دو سطح «سواد روایت» و «مهندسی روایت» قابل تحلیل است.

۲. فناوری روایت: تعریف و چارچوب نظری

فناوری روایت به عنوان یک ابزار نرم، قدرت ساخت، توزیع و تحلیل روایت‌ها را فراهم می‌آورد. این مفهوم در دنیای امروز و با توجه به تحولات وسیع در فضای دیجیتال و سپهر رسانه‌ای، بیش از پیش اهمیت یافته است. در

این رویکرد، روایت نه تنها به عنوان ابزاری برای انتقال اطلاعات، بلکه به عنوان عاملی برای ایجاد تغییرات اجتماعی، فرهنگی و سیاسی در نظر گرفته می شود.

به طور خاص، فناوری روایت از دو جنبه قابل بررسی است: **سواد روایت و مهندسی روایت**. سواد روایت به توانایی درک، تحلیل و بازآفرینی روایت ها اشاره دارد و در دنیای امروز، جایی که روایت ها می توانند تأثیرات عمیق و گسترده ای بر افکار عمومی بگذارند، این مهارت اهمیت ویژه ای پیدا کرده است. در مقابل، مهندسی روایت به طراحی و ساخت روایت ها به منظور دستیابی به اهداف خاص می پردازد. این فرآیند در عرصه های مختلفی از جمله سیاست گذاری، تبلیغات و رسانه ها کاربرد دارد.

۳. سواد روایت: توانایی درک و تجزیه و تحلیل روایت ها

سواد روایت به عنوان یکی از ارکان مهم فناوری روایت، به توانایی فرد در درک، تحلیل و بازسازی روایت ها اشاره دارد. این مهارت نه تنها برای مصرف کنندگان رسانه ای ضروری است، بلکه برای تولید کنندگان روایت ها نیز حائز اهمیت است. سواد روایت به افراد این امکان را می دهد تا روایت ها را به طور انتقادی تحلیل کنند و از تأثیرات منفی آن ها جلوگیری کنند. در دنیای امروز، جایی که اخبار جعلی و تحریف شده به سرعت در فضای آنلاین منتشر می شوند، داشتن سواد روایت از اهمیت حیاتی برخوردار است.

سواد روایت به افراد این امکان را می دهد که به طور مؤثری با انواع روایت ها درگیر شوند و پیام های نهفته در آن ها را شناسایی کنند. این مهارت، در سطوح فردی، اجتماعی و فرهنگی، توانمندی هایی را برای مقابله با روایت های منفی و تحریف شده ایجاد می کند. به طور کلی، سواد روایت به عنوان یک ابزار برای محافظت از افراد در برابر اطلاعات غلط و برای تشویق به مشارکت فعال در فرآیندهای اجتماعی و فرهنگی عمل می کند.

۴. مهندسی روایت: طراحی برای تأثیر

مهندسی روایت به فرآیند طراحی و سازماندهی روایت ها به منظور دستیابی به تأثیرات خاص اشاره دارد. برخلاف روایت های طبیعی که عمدتاً از دل تجربه های فردی یا اجتماعی برمی آیند، در مهندسی روایت، روایت ها به طور هدفمند و بر اساس اصول خاص طراحی می شوند تا تأثیراتی مشخص بر افکار و رفتارهای افراد داشته باشند. این فرآیند، به ویژه در عرصه هایی همچون سیاست گذاری، تبلیغات و حتی جنگ های شناختی کاربرد دارد.

در مهندسی روایت، سه مؤلفه اصلی وجود دارد که تأثیرگذاری روایت ها را ممکن می سازد:

۱. تحلیل بافت اجتماعی و فرهنگی: شناخت دقیق زمینه اجتماعی و فرهنگی که روایت در آن منتشر می‌شود.

۲. شناسایی مخاطب هدف: بررسی ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و روان‌شناختی مخاطب برای طراحی روایت‌های مؤثر.

۳. طراحی هدفمند روایت‌ها: انتخاب ساختار، لحن، زاویه دید و عناصر داستانی که بتوانند بیشترین تأثیر را بر مخاطب بگذارند.

مهندسی روایت در سیاست‌گذاری عمومی و حتی در جنگ‌های شناختی، به‌ویژه زمانی که هدف ایجاد تغییرات گسترده در نگرش‌های اجتماعی یا رفتارهای فردی است، نقش مهمی ایفا می‌کند.

۵. فناوری روایت و ساخت آینده

آینده‌پژوهی یکی از حوزه‌های مهمی است که از فناوری روایت بهره می‌برد. در آینده‌پژوهی، روایت‌ها به‌عنوان ابزارهایی برای تصور آینده‌های مختلف مورد استفاده قرار می‌گیرند. با استفاده از ابزارهایی مانند سناریوها و استعاره‌ها، روایت‌ها می‌توانند به‌عنوان نقشه‌هایی برای پیش‌بینی و طراحی آینده‌های ممکن عمل کنند. در این راستا، آینده‌پژوهی روایی به‌ویژه در سیاست‌گذاری و طراحی استراتژی‌های بلندمدت اهمیت ویژه‌ای دارد.

فناوری روایت به آینده‌پژوهان کمک می‌کند تا با استفاده از روایت‌های داستانی، تصاویری از آینده‌های مختلف بسازند و آن‌ها را به ابزاری برای تصمیم‌گیری‌های استراتژیک تبدیل کنند. در این فرآیند، سناریوهای آینده‌پژوهی بر اساس رویکردهای روایی طراحی می‌شوند تا زمینه‌ساز ایجاد تغییرات مثبت در آینده باشند.

۵.۱ روایت آینده: از سناریو تا استعاره

در آینده‌پژوهی، روایت‌ها نه تنها ابزارهایی برای انتقال اطلاعات بلکه به‌عنوان راه‌هایی برای تصور و ساخت آینده‌ها نیز به کار می‌روند. سناریوهای آینده‌ای که بر اساس روایت‌های خاص طراحی می‌شوند، می‌توانند به سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیرندگان کمک کنند تا با درک بهتر شرایط آینده، تصمیمات مؤثری اتخاذ کنند. استعاره‌ها نیز در این فرآیند نقش مهمی دارند و می‌توانند به‌عنوان چارچوب‌هایی برای درک و تفسیر آینده‌های مختلف عمل کنند.

۶. جمع‌بندی

فناوری روایت به‌عنوان یک فناوری نرم، نقشی کلیدی در ساخت و تغییر هویت‌ها، فرهنگ‌ها و رفتارهای اجتماعی دارد. این فناوری در دنیای امروز، از سواد روایت گرفته تا مهندسی روایت، به‌عنوان ابزاری تأثیرگذار در تغییر نگرش‌ها و رفتارها عمل می‌کند. مهندسی روایت نه تنها در عرصه‌های سیاسی و اجتماعی، بلکه در طراحی آینده‌های محتمل و مطلوب نیز کاربرد دارد. با توجه به اهمیت روزافزون این فناوری، ضروری است که پژوهش‌های بیشتری در زمینه تحلیل و طراحی روایت‌ها به‌ویژه در عرصه‌های دیجیتال، اجتماعی و فرهنگی انجام شود.

منابع

- Candy, S., & Dunagan, J. (2017). *Designing an experiential scenario: The people who vanished*. Futures, 86, 136–153. <https://doi.org/10.1016/j.futures.2016.05.006>
- Czarniawska, B. (2004). *Narratives in Social Science Research*. Sage Publications.
- Inayatullah, S. (2008). *Six pillars: Futures thinking for transforming*. Foresight, 10(1), 4–21. <https://doi.org/10.1108/14636680810855991>
- Milojević, I. (2013). *Narrative foresight*. Futures, 51, 15–24. <https://doi.org/10.1016/j.futures.2013.05.001>
- Milojević, I., & Inayatullah, S. (2015). *Narrative foresight and complex futures*. Futures, 73, 151–157. <https://doi.org/10.1016/j.futures.2015.08.007>
- Nye, J. S. (2008). *The Powers to Lead*. Oxford University Press.
- Polak, F. (1973). *The Image of the Future*. Elsevier Scientific.
- Ryan, M.-L. (2006). *Avatars of Story*. University of Minnesota Press.
- Snow, D. A., & Benford, R. D. (1988). *Ideology, frame resonance, and participant mobilization*. International Social Movement Research, 1, 197–217.
- Wardle, C., & Derakhshan, H. (2017). *Information Disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making*. Council of Europe Report.